De Roovers bakenen Shakespeare's karakters haarscherp

Trouw 17-11-97

door Hans Oranje

HAARLEM – Waarom is Shylock een jood, en waarom is Othello een neger?

Vier eeuwen Shakespeare-kritiek heeft met de eerste vraag nooit moeite gehad: de koopman van Venetië is een woekeraar die zijn geld slimmer belegt dan in een handelsvloot. Christelijke beleggers kunnen door piraten van de ene dag op de andere tot de bedelstaf worden gebracht, maar de jood is wijzer. Hij moet zijn wijsheid alleen bekopen met de christelijke, antisemitische wraak.

Met de tweede vraag lag dat veel moeilijker, tot de onvoorstelbare veronderstelling toe dat Shakespeare met de titelfiguur van zijn 'Othello' slechts een wat donker uitgevallen mediterrane figuur voor ogen had, laten we zeggen een beetje 'moors' type, maar verder wel op en top een Europeaan en Venetiaan. Dat de generaal van de vloot, die de stadsstaat Venetië uitstuurt om haar bedreigde handelspost Cyprus tegen de Turken veilig te stellen, een ebbenhouten, diklippige en kroesharige neger is, blijft een steen des aanstoots. En dat terwijl het enige relevante antwoord op deze vragen ligt in de theatrale verbeelding van de dichter: als 'De koopman van Venetië' een fraude-rende Amsterdamse belegger zou zijn, zou het stuk zijn wrangheid verliezen; als 'Othello' niet van ebbenhout, diklippig en kroesharig zou zijn, zou de mateloze schoonheid van het stuk zijn glans verliezen.

Dit zijn wat inleidende overwegingen bij de voorstelling 'Venetië' van de jonge Belgische toneelgroep 'De Roovers', waarin bij wijze van proloog een korte schets wordt gegeven van 'De koopman van Venetië', onmiddellijk gevolgd door een snelle expositie in anderhalf uur van de plot van 'Othello'.

Ook De Roovers ontkomen niet aan een gewrongen en ongeloofwaardige voorstelling van zaken: 'Het verhaal van Othello is er een van ontgrenzing. Waar Shylock zich als vreemdeling bewust naast de christelijke samenleving trachtte te plaatsen, bespaart de zwarte generaal zich geen enkele moeite om een échte Venetiaan te worden, even blank als de glans die de stad verspreidt'. Dit zijn de dramaturgische noodsprongen van toneelmakers die zich manoeuvreren in de positie van de kat in het nauw, terwijl daar geen enkele reden voor is: ze willen de twee stukken in één voorstelling samenbrengen, en die wens zou genoeg moeten zijn. Ikzelf vind zo'n wens wel behoorlijke apekoo! (wat heeft het Venetië van 'De koopman' gemeen met dat van 'Othello'?), maar er is niemand die zo'n samenvoeging verbiedt.

Je moet als toeschouwer dan ook niet afgaan op de dramaturgische rimram uit programma's, maar op de voorstelling. En die is fantastisch. In een decor van 'Venetië's boomstammen' (Stef Stessel) speelt De Roovers de essentie van Shakespeare's personages op een hartverscheurende wijze uit. Soms had ik er wel wat moeite mee: de grote tragische emoties van Shakespeare krijgen in de relativerende Vlaamse stijl soms iets triviaals. Maar telkens weer wordt de schittering, de verblindende pracht van de karakters die Shakespeare schiep, haarscherp door de acteurs verbeeld: Luc Nuyens als een diep ontroerende Shylock, Günther Lesage met zijn leptosome lijf, kale kop en oneindig melancholische dictie een Othello die de nerven van de ziel zachtjes doet huilen.

Fantastisch is de Jago van Robby Cleiren, met 'Loverboy' op het T-shirt geprint: zó volstrekt perfide in zijn haat, en tegelijkertijd zó kwetsbaar. Dahlia Pessemiers als Desdemona en Sofie Sente als Emilia zijn in dit, wellicht het meest emotionerende stuk van Shakespeare, waarin de rede stopt en het brok de keel verspert, de twee vrouwen naar wie je in je mannelijk onvermogen een mateloos verlangen koestert.

Want, laten we wel wezen, de 'Othello' is als geen ander stuk de rouwklacht van mannen die vriendschap niet naar waarde kunnen schatten. Met een schitterende naïviteit wordt dit getoond door Bart Voet in zijn rol van Roderigo, Shakespeare's eigen toevoeging aan het verhaal dat hij aan zijn Italiaanse bron ontleende, en met een milde ironie door Adriaan Van den Hoof in zijn Cassio. 'Het licht uitdoen, en dan: het licht uitdoen': deze 'Othello' móet u zien.

Nog te zien: 17-11 Maastricht, 20 Utrecht, 22 Dordrecht, 26 Eindhoven, 29 Tilburg, 3-12 Arnhem, 10 Kampen, 11 Groningen, 12 Goes, 17-20 Amsterdam.

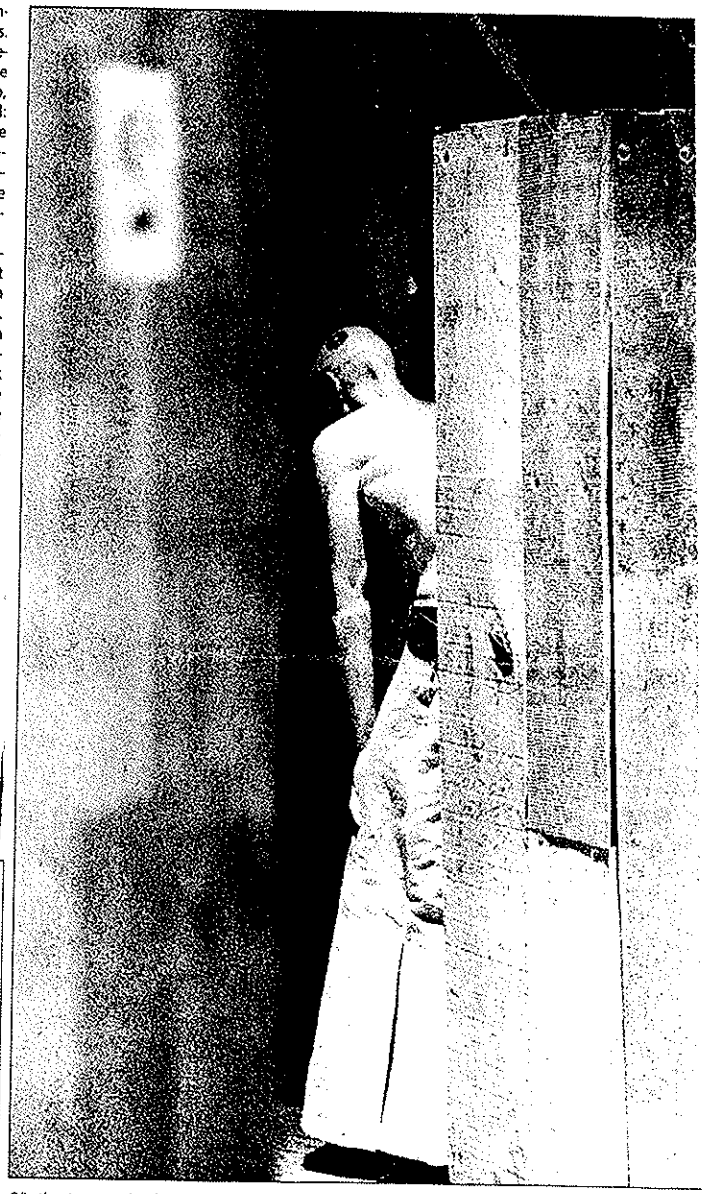

Günther Lesage, dwalend als Othello tussen Venetië's boomstammen. FOTO